

STANOWISKO
STOWARZYSZENIA POLSKI INSTYTUT PRAW GŁUCHYCH
KOMISJA EKSPERTÓW DS. OSÓB GŁUCHYCH BRPO
27.05.2025 R.

Szanowni Państwo,

W imieniu Stowarzyszenia Polski Instytut Praw Głuchych chcielibyśmy w streszczeniu omówić 2 ważne petycje ws. środowiska głuchych które wystosowaliśmy do Marszałka Sejmu RP, oto petycje:

- 1. Petycja z dnia 23 stycznia 2025 r. w sprawie zmiany ustawy z dnia 29 grudnia 1992 r. o radiofonii i telewizji (Dz.U. z 2022 r. poz. 1722 ze zm.) w zakresie dostępności programów telewizyjnych dla osób z niepełnosprawnościami poprzez stopniowe i sukcesywne wprowadzanie udogodnień dla osób z niepełnosprawnościami w formie napisów, tłumaczeń na język migowy oraz audiodeskrypcji, tak aby do 2030 r. tj. 100% kwartalnego czasu nadawania programu, z wyłączeniem reklam i telesprzedaży, posiadało takie udogodnienia zgodnie z Dyrektywą Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/1808 o audiowizualnych usługach medialnych, Konwencją ONZ o prawach osób niepełnosprawnych oraz Strategią na Rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2021-2030.**

Stowarzyszenie Polski Instytut Praw Głuchych wnioskuję o nowelizację ustawy o radiofonii i telewizji z dnia 29 grudnia 1992 r. w celu stopniowego zwiększania dostępności programów telewizyjnych dla osób z niepełnosprawnościami (z dysfunkcją narządu wzroku i słuchu) poprzez wprowadzenie napisów, tłumaczeń na język migowy i audiodeskrypcji. Celem petycji jest eliminacja barier informacyjnych i przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu tej grupy społecznej.

Obecnie ustawy obowiązek zapewnienia takich udogodnień dotyczy jedynie 50% kwartalnego czasu emisji programów (z wyłączeniem reklam i telesprzedaży). Zdaniem autorów petycji jest to poziom niewystarczający i dyskryminujący. Dodatkowo krytykowane jest rozporządzenie KRRiT z 17 maja 2022 r. w sprawie niższego udziału lub zwolnienia z obowiązku zapewniania audycji z udogodnieniami dla osób z niepełnosprawnościami w katalogach audiowizualnych usług medialnych na żądanie które umożliwia obniżenie tych wymagań lub zwolnienie niektórych nadawców z ich realizacji.

Petycja proponuje plan stopniowego zwiększania udziału programów z udogodnieniami: w 2026 r. – 60%, w 2027–2028 r. – 75%, w 2029 r. – 85%, a od 2030 r. – 100%. Harmonogram ten wpisuje się w założenia Strategii na Rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2021–2030 oraz Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych.

Stowarzyszenie podkreśla, że zapewnienie pełnej dostępności technicznie jest możliwe dzięki rozwojowi technologii cyfrowych. W Polsce żyje ok. 4 milionów osób z niepełnosprawnościami wzroku i słuchu, które zasługują na pełen dostęp do informacji i uczestnictwo w życiu społecznym i politycznym na równych zasadach. Nowelizacja ustawy ma przyczynić się do realizacji ich konstytucyjnych praw i europejskich standardów równości.

Podsumowanie:

Stowarzyszenie Polski Instytut Praw Głuchych postuluje nowelizację ustawy o radiofonii i telewizji z dnia 29 grudnia 1992 r., w celu zapewnienia pełnej dostępności programów telewizyjnych dla osób z niepełnosprawnościami wzroku i słuchu poprzez napisy, tłumaczenia na język migowy i audiodeskrypcję. Obecny wymóg 50% programów z udogodnieniami jest niewystarczający i sprzeczny z zasadą równości.

Petycja zakłada stopniowe zwiększanie udziału takich programów, aż do osiągnięcia 100% do 2030 r., zgodnie z Konwencją ONZ o prawach osób niepełnosprawnych oraz unijną Dyrektywą 2018/1808. Proponowane zmiany realizują również cele krajowej Strategii na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2021–2030. Zmiana ustawy ma kluczowe znaczenie dla zapewnienia prawa do informacji, zagwarantowanego Konstytucją RP, oraz przeciwdziałania wykluczeniu cyfrowemu i społecznemu milionów obywateli z niepełnosprawnościami.

2. Petycja z dnia 29 stycznia 2025 r. w sprawie zmiany ustawy z dnia 6 stycznia 2005 r. o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym (Dz.U. z 2017 r. poz. 823) w zakresie przyznania osobom głuchym statusu mniejszości językowo-kulturowej.

Stowarzyszenie Polski Instytut Praw Głuchych apeluje o nowelizację ustawy z dnia 6 stycznia 2005 r. o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym, postulując przyznanie społeczności Głuchych statusu mniejszości językowo-kulturowej. Osoby głuche w Polsce tworzą zwartą grupę o unikalnym języku – Polskim Języku Migowym (PJM), który jest w pełni rozwiniętym językiem wizualno-przestrzennym, posiadającym własną gramatykę i strukturę odmienną od języka polskiego. Społeczność ta wyróżnia się również bogatą kulturą, odrębną tożsamością oraz samokategoryzacją, co spełnia międzynarodowe kryteria uznania za mniejszość.

W wielu krajach – m.in. w Austrii, Finlandii, Wenezueli czy Słowenii – języki migowe zostały uznane na poziomie konstytucyjnym, co skutkowało skuteczniejszą ochroną praw osób głuchych i promocją ich tożsamości. Brukselska Deklaracja Języka Migowego z 2010 roku podkreśla, że społeczności g/Głuchych w Europie powinny być traktowane jak inne mniejszości językowe i kulturowe.

W Polsce PJM nie posiada statusu języka mniejszości, a osoby głuche są traktowane głównie jako osoby z niepełnosprawnością, co nie uwzględnia ich odrębności kulturowo-językowej.

Uznanie Głuchych za mniejszość przyniosłoby szereg korzyści: formalne uznanie PJM jako języka mniejszości, wsparcie dla instytucji edukacyjnych i kulturalnych, obecność przedstawicieli Głuchych w ciałach doradczych i możliwość tworzenia programów dostosowanych do ich potrzeb. Nie pozbawiłoby to jednocześnie osób głuchych praw wynikających z ich statusu jako osób z niepełnosprawnością.

Nowelizacja ustawy powinna uwzględniać podwójną perspektywę – kulturowo-językową i niepełnosprawności – zgodnie z Konwencją o Prawach Osób Niepełnosprawnych, Europejską Kartą Języków Regionalnych lub Mniejszościowych oraz Traktatem o Unii Europejskiej. Przyznanie osobom głuchym statusu mniejszości językowo-kulturowej przyczyni się do pełniejszego włączenia ich w życie społeczne i kulturalne oraz do ochrony zagrożonego dziedzictwa językowego i kulturowego.

Podsumowanie:

Społeczność Głuchych w Polsce posiada odrębną tożsamość językową i kulturową, opartą na Polskim Języku Migowym (PJM). Mimo że PJM jest uznany ustawowo (ustawa z 19 sierpnia 2011 r.), nie ma statusu języka mniejszości, a osoby głuche nie są traktowane jako mniejszość językowo-kulturowa. Taki status zagwarantowałby im szerszą ochronę prawną i dostęp do środków wspierających zachowanie ich tożsamości. W świetle Konwencji ONZ o Prawach Osób Niepełnosprawnych (art. 21, 24, 30), Europejskiej Karty Języków Regionalnych oraz Traktatu o UE, Polska ma obowiązek chronić różnorodność językową i kulturową, w tym języki migowe. Przykłady innych państw, które uznały języki migowe w konstytucjach (np. Austria, Słowenia), pokazują kierunek zgodny ze standardami międzynarodowymi. Nowelizacja ustawy o mniejszościach umożliwiłaby formalne uznanie PJM oraz społeczności Głuchych jako mniejszości, przy jednoczesnym zachowaniu ich praw wynikających z niepełnosprawności.

Z wyrazami szacunku,
Zarząd Stowarzyszenia Polski Instytut Praw Głuchych